

MEZINÁRODNÍ PŘEPRAVNÍ DOKLADY

MEZINÁRODNÍ PŘEPRAVNÍ DOKLADY

Bohumil Poláček, Radek Novák

Vzor citace:

POLÁČEK, B., NOVÁK, R. *Mezinárodní přepravní doklady*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 124 s.

JEL klasifikace K22 a M16

Recenze:

prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

doc. Ing. Lubomír Zelený, CSc.

© doc. JUDr. Ing. Bohumil Poláček, Ph.D., MBA, LL.M., 2019

© doc. JUDr. Ing. Radek Novák, CSc., 2019

ISBN 978-80-7598-639-9 (váz.)

ISBN 978-80-7598-640-5 (e-pub)

ISBN 978-80-7598-641-2 (mobi)

Vydává Wolters Kluwer ČR, U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3, v roce 2019 jako svou 3854. publikaci.

Odpovědná redaktorka Iva Rolečková

Vydání první. Stran 124.

Tisk Sowa Sp. z o. o., ul. Raszyńska 13, 05-500 Piaseczno, Polsko

Obsah této publikace naleznete také v ASPI.

E-kniha k dostání na www.wolterskluwer.cz/obchod

www.wolterskluwer.cz

e-mail: obchod@wolterskluwer.cz, tel. 246 040 400

OBSAH

O autorech	VIII
Předmluva	IX
1 Vybraná terminologie, pojmy a definice	1
2 Doklady v mezinárodní silniční přepravě	3
2.1 Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (Úmluva CMR) a nákladní list CMR	3
2.1.1 Nákladní list CMR, jeho podoba a funkce	3
2.1.2 Charakteristika nákladního listu CMR	4
2.1.3 Náležitosti (obsah) nákladního listu CMR	4
2.1.4 Nákladní list CMR ve vztahu k povinnostem odesílatele a dopravce, přezkoumání údajů v nákladním listě CMR	5
2.1.5 Dokumenty připojované k nákladnímu listu CMR	7
2.1.6 Dispoziční právo k zásilce	7
2.1.7 Vydání druhého vyhotovení nákladního listu CMR	8
2.1.8 Překážky v dodání zásilky	8
2.1.9 Elektronický nákladní list CMR	8
2.1.9.1 Ověření elektronického nákladního listu CMR	9
2.1.9.2 Vystavování elektronického nákladního listu CMR	9
2.1.9.3 Dokumenty k doplnění elektronického nákladního listu CMR	10
2.1.9.4 Rozhodné právo pro smlouvu o přepravě zboží	10
2.1.9.5 Obchodní požadavky na upřesnění elektronického nákladního listu CMR	10
2.2 Evropská dohoda o mezinárodní silniční přepravě nebezpečných věcí (Úmluva ADR) ve vztahu k nákladnímu listu CMR	10
2.2.1 Všeobecné údaje předepsané pro přepravní doklad obsažené v Úmluvě ADR	10
2.2.2 Zvláštní ustanovení pro odpady v přepravních dokladech	11
2.3 Zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě (silniční zákon), ve vztahu k přepravním dokladům	11
3 Doklady v mezinárodní železniční přepravě	13
3.1 Úmluva CIM ve vztahu k nákladnímu listu	13
3.1.1 Přepravní smlouva a nákladní list CIM	13
3.1.2 Obsah nákladního listu CIM	14
3.1.3 Odpovědnost za údaje v nákladním listu CIM	15
3.1.4 Mezinárodní železniční přeprava nebezpečného zboží a nákladní list CIM	15
3.1.5 Hrazení nákladů a nákladní list CIM	15
3.1.6 Přezkoumání přepravních podmínek a údajů v nákladním listu CIM	15
3.1.7 Důkazní síla nákladního listu CIM	16
3.1.8 Dodání zboží a vydání nákladního listu CIM	16
3.1.9 Právo disponovat zbožím ve vztahu k nákladnímu listu CIM	17
3.1.10 Výkon dispozičního práva ve vztahu k nákladnímu listu CIM	17
3.2 Společný nákladní list CIM/SMGS	18
3.3 Úmluva CIV ve vztahu k přepravnímu dokladu	19
3.3.1 Přepravní smlouva	19
3.3.2 Přepravní podmínky přepravy vozidel	19
3.3.3 Přepravní lístek přepravy vozidel	19
4 Doklady v mezinárodní námořní přepravě	25
4.1 Vývoj právní úpravy přepravních dokladů v námořní přepravě	25
4.1.1 Použití a působnost jednotlivých Pravidel	26

4.2	Konosament	27
4.2.1	Historický vývoj konosamentu	27
4.2.2	Konosament jako potvrzení o převzetí zboží rejdařem	29
4.2.3	Konosament jako důkaz o existenci přepravní smlouvy	30
4.2.4	Konosament jako cenný papír	30
4.2.5	Konosament jako dokumentární akreditiv	31
4.2.6	Konosament v trampové námořní přepravě	32
4.2.7	Druhy konosamentů	32
4.2.7.1	Konosament na řad	33
4.2.7.2	Konosament na jméno	33
4.2.7.3	Konosament na doručitele	33
4.2.7.4	Palubní konosament	34
4.2.7.5	Přejímací konosament	34
4.2.7.6	Námořní konosament	34
4.2.7.7	Zasílatelský konosament	35
4.2.7.8	Průběžný konosament	36
4.2.7.9	Společný konosament	37
4.2.7.10	Sběrný konosament	37
4.2.7.11	FIATA konosament	37
4.2.8	Obsah a náležitosti konosamentu	39
4.2.8.1	Jméno lodi a rejdaře	39
4.2.8.2	Jméno nalod'ovatele (odesílatele) a příjemce	40
4.2.8.3	Název přístavu určení	40
4.2.8.4	Charakteristika a název zásilky	40
4.2.8.5	Námořné (cena za námořní přepravu, přepravné)	41
4.2.8.6	Doba a místo vystavení konosamentu	42
4.2.8.7	Podpis na konosamentu	42
4.2.8.8	Originály konosamentu	43
4.2.9	Čistý konosament a záruční list	43
4.2.10	Převod konosamentu a jeho oběh	44
4.2.10.1	Převod konosamentu	44
4.2.10.2	Oběh konosamentu	45
4.2.11	Konosamentní doložky	46
4.2.11.1	Doložka Paramount	46
4.2.11.2	Doložka o posunutí odjezdu lodi	47
4.2.11.3	Doložka o palubním nákladu	47
4.2.11.4	Doložka o nebaleném zboží	47
4.2.11.5	Doložka o vnějším stavu, balení a charakteristice zboží	48
4.2.11.6	Doložka o hmotnosti, množství, počtu kusů, jakosti a obsahu	48
4.2.11.7	Doložka o škodách vzniklých krádeží	48
4.2.11.8	Doložka o poškození křehkého zboží	49
4.2.11.9	Doložka o škodách vzniklých pocením	49
4.2.12	Vystavení konosamentu	50
4.3	Hamburská pravidla a úprava konosamentu podle těchto pravidel	51
4.3.1	Vydání konosamentu podle Hamburských pravidel	51
4.3.2	Náležitosti konosamentu podle Hamburských pravidel	52
4.3.3	Konosamenty, výhrady a průkazní účinky podle Hamburských pravidel	52
4.3.4	Záruky odesílatele podle Hamburských pravidel	53
4.3.5	Jiné dokumenty než konosament podle Hamburských pravidel	53
4.4	Další přepravní doklady používané v liniové námořní přepravě	53
4.4.1	Nákladní list (Waybill, Seawaybill)	53
4.4.2	Knihovací dopis (Booking Letter, Booking Note, B/N)	54
4.4.3	Potvrzení o převzetí zásilky (Parcel Receipt)	54
4.4.4	Potvrzení o příjmu zboží na loď (Mate's Receipt)	54
4.4.5	Manifest	54
4.4.6	Plán uložení/rozložení/rozmístění zboží v/na lodi (Stowage Plan/Cargo Plan)	54
4.4.7	Potvrzení o počtech/přepočítání (Tally Card/Tally Sheet)	54

4.4.8	Záruční dopis, Revers (Letter of Indemnity, LoI, event. L/I)	55
4.4.9	Příkaz k vydání zboží (Delivery Order, D/O)	55
4.4.10	Lodní deník (Log Book)	55
4.5	Legislativní zázemí konosamentu jako náložního listu v ČR	55
5	Doklady v mezinárodní letecké přepravě	59
5.1	Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě (Montrealská úmluva) ve vztahu k leteckému nákladnímu listu	60
5.1.1	Přepřavovaný náklad a vydání AWB	60
5.1.2	Obsah AWB nebo potvrzení o převzetí nákladu	60
5.1.3	Dokument vztahující se k povaze nákladu	61
5.1.4	Popis leteckého nákladního listu	61
5.1.5	Doklady u zásilek s více kusy	61
5.1.6	Nesplnění požadavků na doklady	61
5.1.7	Odpovědnost za údaje v dokladech	61
5.1.8	Důkazní hodnota dokladů	62
5.1.9	Právo dispozice s nákladem ve vztahu k AWB	62
5.1.10	Doručení nákladu v rámci AWB	62
5.2	Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě a její Dodatkový protokol (Varšavská úmluva změněná v Haagu) ve vztahu k leteckému nákladnímu listu	62
5.2.1	Letecký nákladní list	62
5.3	Zákon o civilním letectví	64
5.4	Neutrální letecký nákladní list	64
6	Doklady v mezinárodní říční přepravě	67
6.1	Budapešťská úmluva o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách (Úmluva CMNI) ve vztahu k přepravním listinám (dokumentům)	67
6.1.1	Povaha a obsah přepravní listiny	67
6.1.2	Výhrady v přepravních listinách	68
6.1.3	Náložní list (konosament, Bill of Lading – B/L)	68
6.2	Zákon o vnitrozemské plavbě	69
7	Doklady v mezinárodní multimodální přepravě	71
	Přílohy	75
	Abstract	95
	Literatura	97
	Rejstřík	101

O AUTORECH

doc. JUDr. Ing. Bohumil Poláček, Ph.D., MBA, LL.M (*1967)

Studoval na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (zde byl i habilitován), VŠST (dnes Technická univerzita) v Liberci obor ekonomika a řízení spotřebního průmyslu, Vysoké škole ekonomické v Praze a LIGS University Honolulu. Působí na Katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, kde se věnuje oboru mezinárodní právo soukromé a právo mezinárodního obchodu, a na Katedře podnikové ekonomiky a managementu Ekonomické fakulty Technické univerzity v Liberci, kde vyučuje právo mezinárodního obchodu. Je soudním znalcem pro oceňování majetku a rozhodcem Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR.

doc. JUDr. Ing. Radek Novák, CSc. (*1960)

Studoval na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a Vysoké škole ekonomické v Praze (zde byl také habilitován). Působí na Fakultě podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze jako vedoucí katedry logistiky. Věnuje se zejm. mezinárodní přepravě. Je konzultantem a školitelem v oboru mezinárodní a vnitrostátní přeprava.

PŘEDMLUVA

Publikace *Mezinárodní přepravní doklady* systematicky zachycuje dokumenty, které se využívají při mezinárodní přepravě zboží (nákladů, zásilek) podle jednotlivých dopravních oborů (módů). V této knize je pojednáno pouze o přepravních listinách.

Mezinárodními přepravními dokumenty (někdy též doklady, listinami)¹ jsou chápány takové doklady, které především souvisejí s mezinárodní přepravní smlouvou. O doprovodných dokladech (celních dokladech, dokladech o pojištění, doprovodných dopravních dokladech, zasílatelských dokladech apod.) zde pojednáno není. Jedinou výjimkou je zmínka o house konosamentu a neutrálním leteckém nákladním listu (viz samotný příslušný text), které mají zásadní význam v praxi, a proto je o nich zmínka i zde.

Publikace se věnuje nejen samotným mezinárodním přepravním dokumentům, ale v příslušném kontextu pojednává také o souvisejících pasážích mezinárodních úmluv, unijních předpisech, eventuálně i o vnitrostátní legislativě, které zachycují jednotlivé přepravní listiny.

V jednotlivých částech publikace jsou uváděny nejen konkrétní odvolávky na právní rámec, ve kterém se konkrétní pojednání o jednotlivých mezinárodních přepravních dokladech vyskytuje, ale jsou zde uváděny i komentáře o konkrétním používání jednotlivých listin v praxi.

Tato kniha obsahuje detailní popis nejdůležitějších mezinárodních přepravních dokladů, a to jak nákladních listů, tak i náložných listů (konosamentů). V barevných přílohách jsou pak uvedeny příklady v praxi používaných mezinárodních přepravních dokladů. V některých případech jsou zde uvedeny i příklady těchto dokladů, které jsou konkrétně vyplněné.

Jelikož doposud žádná česká publikace souhrnně materií mezinárodních přepravních dokladů nepostihovala, jedná se o zaplnění mezery v oblasti mezinárodního dopravního práva, jež umožní čtenáři vytvořit si ucelený obraz o dané problematice.

Knihy je určena zejména pro odbornou praxi. Především pak pro exportéry a importéry zboží z/do České republiky, dále pro dopravce, zasílatele a další subjekty participující na přepravních vztazích. Tato publikace však může být využita i studenty právnických a ekonomických fakult k prohloubení znalostí z mezinárodního dopravního práva nebo obecně z práva mezinárodního obchodu.

autoři

¹ Pro účely této publikace jsou brány pojmy: dokument, doklad, event. i listina jako rovnocenné.

1 VYBRANÁ TERMINOLOGIE, POJMY A DEFINICE

V této části je uveden výběr nejvýznamnější terminologie, pojmů a definic používaných v této publikaci, na němž se autoři shodli. Řada dalších pojmů, definic a institutů je objasněna dále, přímo v rámci výkladu konkrétní problematiky.

Doprava (*angl. Transport – angl. pojem Traffic není v tomto kontextu používán*) – je proces charakterizovaný pohybem dopravních prostředků po dopravní cestě. Doprava je přemísťováním zboží (nákladu, zásilky) v technickém (průmyslném) smyslu. Pojem doprava je používán především veřejnoprávní úpravou.

Dopravce (*angl. Carrier; Transport Operator, někdy též Transporter*) – **provozovatel** (dopravy či vozidel), mnohdy zároveň vlastník dopravních prostředků může však být jen jejich nájemcem (např. u finančního leasingu). Vždy se však jedná o subjekt realizující (provádějící) vlastní přemísťovací činnost v prostoru a v čase.

Druhy dopravy (*angl. Kinds of Transport*) – např. mezinárodní a vnitrostátní, nákladní a osobní, hromadná a individuální, konvenční a nekonvenční, veřejná a neveřejná.

Intermodální přeprava (*angl. Intermodal Transport²*) – **multimodální přeprava** jedné přepravní jednotky – aniž by došlo k manipulaci s jejím obsahem.

Kombinovaná přeprava (*angl. Combined Transport*) – **intermodální přeprava** s převažující železniční, říční, námořní či leteckou dopravou, přičemž počáteční a konečná silniční doprava („první a poslední míle“) je podle možností co nejkratší.

Mezinárodní doprava (*angl. International Transport*) – doprava, jejíž počátek a konec (resp. místo nakládky a místo vykládky) leží ve dvou různých státech³.

Multimodální přeprava⁴ (*angl. Multimodal Transport*) – přeprava využívající alespoň dvou dopravních oborů.

Obory dopravy (*angl. Branches of Transport, Transport Modes*) – někdy také dopravní módy. Těmito jsou: železniční, silniční, letecká a vodní (resp. vnitrozemská vodní, resp. říční a námořní), oborové členění každého odvětví ekonomiky má příslušný ekonomicko-právní základ, srov. druhy dopravy.

Přeprava (*angl. Carriage, Transportation*) – tento termín má dva významy:

- výsledný efekt přemísťovacího (dopravního) procesu, tj. vlastní výsledná změna prostorového bytí v čase, ekonomicky tzv. realizace užitné hodnoty dopravy (vlastního přemísťování, resp. přemísťovacího procesu);
- určitý stupeň individualizace předmětu přemísťování, kterému vzniká konkrétní subjektivní právo na přemísťování určitým způsobem do určitého místa, jež je zakotveno zpravidla v přepravní smlouvě. Pojem přeprava je spojen spíše s právní úpravou soukromoprávní;
- v širším smyslu označení souhrnu všech aktivit zahrnujícího vlastní přemísťovací (dopravní) proces, ale i služby s tímto procesem související (např. nakládka, vykládka, překládka, kompletace, kontejnerizace, paletizace, pojištění, celní formality, fyto/rostlinolékařská kontrola, meziskladování).

Přepravce (*angl. Customer*) – především **zákazník** dopravce, v přepravní smlouvě zpravidla označovaný jako odesílatel nebo příjemce. Spotřebitel dopravních, resp. přepravních služeb. Velmi často vlastník hmotného zboží. Zahrnuje

² V angličtině se v běžné praxi multimodální, intermodální a kombinovaná přeprava označují – nepřesně jako mnohdy v češtině – jako dopravy, „Transport“.

³ Za mezinárodní dopravu se nepovažuje tzv. **doprava peážní** (termín používaný zejm. v železniční dopravě), kterou je doprava přes území cizího státu zpět do státu výchozího, avšak pouze za předpokladu, že na území cizího státu není tzv. tarifní bod (nemůže zde být prováděna nakládka, překládka či vykládka apod.). Paradoxní samo sebou je, že **v rámci EU se v silniční dopravě za mezinárodní dopravu nepovažuje tzv. čistý tranzit** (de facto obdoba termínu peážní doprava, ale v silniční dopravě). **Obecně sama o sobě tranzitní doprava součástí dopravy mezinárodní je** (viz např. vstupní povolení).

⁴ Pojem multimodální přeprava v praxi někdy představuje přepravu prováděnou několika dopravními obory **na základě jednoho přepravního dokladu**. Zpravidla jde o doklad vytvořený na bázi náložního listu, resp. konosamentu, který je v současnosti představován FIATA B/L (FBL). O tomto náložním listu je zmíněno dále.

řadu subjektů (určených i z jiného než dopravně-přepravního hlediska, např. podle jejich postavení na trhu): výrobce, obchodník, prodávající nebo kupující, exportér či importér apod. Jako přepravci vystupují v přepravních vztazích nejčastěji **odesílatel** (*angl. Sender*) a **příjemce** (*angl. Receiver*).

Zasílatel, event. speditér (*angl. Forwarder; Freight Forwarder*) – subjekt, který svým jménem, na účet a v zájmu příkazce (přepravce) obstarává (zajišťuje) pro jeho potřeby přepravu. Přepravu může obstarat sám tak, že její dodání zprostředkuje u dalších subjektů (nejčastěji u dopravců) – pak se jedná o tzv. čistého zasílatele, nebo je může zajistit i tak, že je provede (zrealizuje) sám – pak jde o tzv. **zasílatele s vlastním vstupem** (právem vlastního vstupu někdy též tzv. samovstupem). V takovém případě zasílatel rovněž provozuje dopravní prostředky (nejčastěji kamiony) a **jedná** (vystupuje) **i jako dopravce**. V takových případech zasílatel používá i mezinárodní přepravní doklady, protože sám se stává subjektem přepravních smluv.